

Viðmerking:

Er viljin til staðar, so finna vit loysnina

– Tað er neyðugt at vit trúgva upp á tað, sum politiskt og moralskt kann lata seg gera. At vit grúgva, at tað eru politikararnir og tær politisku avgerðirnar, sum eru grundarlagið fyri og definitionin av nýggju juraini og nýggja statsrættinum. Persónliga haldi eg, at um føroyskir og danskir myndugleikar eru sinnadur at finna eina slíka loysn á ríkisrættarlígu viðurskiðinum, so fer tað at bera til, segði Jóannes Eidesgaard, fólkatingsmaður m. a. í endaorðaskiftinum á fólkatíngi í síðstu viku:

Selv om jeg ved, at man ikke bliver populær på at holde lange taler så sent på aftenen, så føler jeg mig forpligtet til at fremføre nogle synspunkter, og jeg vil indledningsvis sige, at det var en interessant og bekræftende tale, som statsministeren holdt, en tale, hvis centrale temaer var den ulykkelige situation på Balkan og Danmarks EU-politik. Men traditionen tro fik Færøerne også nogle bemærkninger med på vejen, og det er disse bemærkninger, som jeg vil kommentere.

Statsministerens omtale af Færøerne kan deles i to dele, hvoraf den ene handler om overenskomsten om sokkel- og fiskerigrænsen mellem Færøerne og Storbritannien og den anden om de ændringer, der vil ske i forholdet mellem Færøerne og Danmark.

Som jeg allerede sagde ved førstebehandling af beslutningsforslaget vedrørende aftalen om sokkel- og fiskerigrænsen mellem Færøerne og Storbritannien, er jeg overbevist om, at forhandlingsresultatet er et godt resultat, og at det afgjort er at foretrække frem for at lægge sagen til afgørelse ved Den Internationale Domstol i Haag.

Med denne aftale åbner sig mulighed for et nyt kapitel i det færøske samfundshistorie, et kapitel med muligheder både på det brede samfundssplan, på det økonomiske plan og på det erhvervsplan. Færøsk erhvervsliv og den færøske økonomi hviler stort set kun på én ben. Derfor er det nødvendigt for at opnå et bredere erhvervsliv og en mere stabil økonomi, at vi får nogle erhvervsalternativer.

De seismiske undersøgelser på den færøske kontinentalsokkel har i hvert fald ikke fået olieselskabernes interesse for området til at blive mindre. Fines der olie og gas i den færøske undergrund, jamen så er vi godt på vej imod et mere økonomisk uafhængigt samfund. Derfor åbner denne aftale om grænsen et nyt kapitel med perspektiver.

Jeg noterede mig, at statsministeren sagde, at denne aftale illustrerer styrken i samarbejdet mellem vores to rigsdage. Jeg er ganske enig i dette synspunkt, for det er et faktum, at forhandlingerne siden 1994 har været med færøsk initiativ

og ledelse. Så denne aftale er et bevis på, at vi kan motivere, udbygge og forny de forfatningsmæssige relationer. Det er kun et spørgsmål om en rationel politisk handling og et spørgsmål om en målrettet politisk vilje.

Allerede her i efteråret er det olieadministrationens plan at gå i gang med en udbudsrunde, således at ledelsen kan starte omkring år 2001. Så med denne aftale er den sidste praktiske forhindring for at komme videre inden for færøsk olieerhverv ryddet af vejen. Derfor vil jeg også benytte denne her lejlighed til at sige de politiske partier tak for den brede tilslutning, som denne overenskomst efter alt at dømme får ved anden og sidste behandling i morgen.

Jeg deler fuldt ud statsministerens glæde over den forbedrede økonomiske situation, men den bør og skal forbindes med det utrolig gode fiskeri af specielt dyre fiskearter, vi har fanget de seneste år. Desuden har vi haft en meget gunstig prisudvikling i samme periode. Dette har givet færøsk økonomi et opsving, men erfaringsmæssigt ved vi, at forhold som fiskerigdom og fiskepriser er parametre, som man ikke direkte politisk har den store indflydelse på, og som hurtigt kan ændre sig.

Desværre må vi allerede nu konstatere, at fiskeriet i år næppe bliver så godt som sidste år. Derfor er vores monoøkonomi så utrolig sårbar, og derfor må vi i gang med at skabe alternativer, der kan hjælpe på den økonomiske stabilitet, og her kan olieindustrien blive relevant.

Statsministeren nævnte i sin redegørelse den hvidbog, som udkommer her i løbet af sommeren, og som skal danne grundlag for landstyreets handleplan og køreplan imod den færøske suverænitæt. Jeg må skuffe statsministeren, når han siger, at denne hvidbog skal danne grundlag for de fremtidige relationer mellem Færøerne og Danmark. Landstyreets planer på dette område står krystallklart i deres regeringsgrundlag, og det hedder en udmelding af rigsfællesskabet og efterfølgende oprettelsen af den suveræne stat Færøerne.

Men jeg er ikke uenig

med statsministeren i, at en objektiv hvidbog, der beskriver og analyserer relationerne mellem vores to lande, er det nødvendige fundament for en fornuftig debat omkring sagen med en efterfølgende politisk stillingtagen til den fremtidige model for det videre samarbejde.

Men desværre vender denne sag forkert, fordi første fase allerede er sket, nemlig den politiske beslutning, for at man så senere kan gå i gang med en udredning, som selvfølgelig helst skal kunne anvendes til at gennemføre den politiske målsætning.

Det glæder mig at høre, at statsministeren og regeringen og uden tvivl hele Folketinget stiller sig positivt til at forhandle de fremtidige relationer mellem landene. Men jeg har mine bange anelser om, at der netop bliver tale om et forhandlingsoplæg fra færøsk side, der har et bredt politisk grundlag bag sig og så slet ikke den brede folkelige opbakning.

Ethvert forlig ligger altid et sted mellem de to yderfløje. Vi har på Færøerne to yderfløje:

Sambandspartiet, som stort set ikke vil ændre noget som helst, og så Republikanerne, der vil have løsligelse hellere i dag end i morgen. Men skal vi opnå et forlig, der har sandsynlighed for bred tilslutning, ligger svaret et sted imellem disse to partier. Javnad-flokkurinn, det færøske socialdemokrati, har lanceret sit forslag til ændringer. Det er et forslag, som bygger på meget store ændringer i de bilaterale forhold, men dog inden for rigsfællesskabet.

I hovedpunkter går vores forslag ud på, at hjemmestyreløven bliver afløst af en ny lovgivning, som vi har valgt at kalde en selvstyrelse, en selvstyrelse, der skal stadfæste en samarbejdsaftale, en unions-traktat mellem Færøerne og Danmark som to selvstændige og ligestillede lande i rigsfællesskab med hinanden.

Unionstraktaten skal fastslå, at Færøernes Lagting, der repræsenterer det færøske folk, er højeste myndighed på Færøerne. Traktaten skal fjerne alle formelle hindringer for, hvilke sager og sagsområder der kan overtages, og det betyder, at

alle sager kommer under færøsk myndighed, når Færøernes Lagting beslutter det.

Om når alt lovgivningsarbejde, der vedrører Færøerne, udføres i Færøernes Lagting, skal der selvfølgelig ikke længere være repræsentanter fra Færøerne i det danske Folketing.

Den eksisterende styrelseslov udbygges til stadighed med henblik på at rumme ændringer i Færøernes styrelsesordning.

Vedrørende bloktilskud siger vi, at en forudsætning for en reduktion af dette må være en dokumenteret vækst i det færøske bruttounationalprodukt. I forvejen vil dette reducere bloktilskuddet relativt. Det afskaffer så at sige sig selv, men der vil det også rent faktisk kunne reduceres i kroner. Efter denne model kan bloktilskuddet reduceres og bortfalde efter et år, uden at det får uheldige konsekvenser for den færøske økonomi og derved for den færøske velfærd. Hvor hurtigt det kan gøres, vil være afhængigt af væksten i den færøske økonomi.

Socialdemokratiet konstaterer, at samtidig med at kursen er sat imod politisk selvstyre, gøres det stadig mere nødvendigt, at Færøerne ikke bliver afsondret ved at frasige sig samarbejdsmuligheder. Vi har brug for internationalt samarbejde. Vi har brug for nordisk samarbejde, men især har vi brug for det samarbejde, som rigsfællesskabet er ramme om. Vi ønsker at arbejde os målrettet frem mod egentligt selvstyre. Vi vil lægge alle kræfter i, at alle ændringer og nydelser fremmes på et trykt grundlag, med henblik på at færingerne ikke gennem selvstyre mister mere for mindre. Vi lægger afgørende vægt på, at der arbejdes med ansvarsformelse og med fornuft frem mod et stadigt voksende selvstyre. Dette betyder blandt andet, at de økonomiske og administrative betingelser skal være i orden, før overtagelsen bliver fremmet. Socialdemokratiet vil egentligt selvstyre økonomisk såvel som politisk. Men vores fremtidige samfund skal bygge på de samme værdier, som vi altid har værdsat. Det skal ikke være et survival of the fittest-samfund, men et samfund,

Jóannes Eidesgaard fólkatingsmaður

der bygger på solidaritet og mulighed for alle landets borgere. Med et sådant forslag mener vi i vores parti, at der er skabt et grundlag for et alternativ til landstyreets forslag. Men desuden mener vi også, at et sådant forslag kan danne grundlag for et oplæg, der tiltrækker den nødvendige politiske majoritet. Derfor skal vores forslag ikke ses som det endelige udspil fra vores side, for skal der blive tale om et bredt politisk forlig på området, må alle partier bevæge sig, nogle mere og andre mindre. For vi mener nemlig, som statsministeren også tilkendegav i sin tale i formiddags, at vidtgående og grundlæggende ændringer har afgørende indvirkninger på samfundslivet i mange slægtled fremover. Det må ikke ske, at et nyt statsretligt system fremmes med et snævert flertal bag sig, da dette flertal kan blive til et mindretal efter et valg. Og vi må og bør sikre os, at ændringerne i de statsretlige forhold ikke fører til en voldsom strid, der vil ødelægge det politiske miljø på Færøerne i mange, mange år. Derfor var det med glæde, at jeg noterede mig, at de udtalelser, der er kommet efter en nyligt afholdt kongres i Thorshavn om ministater og deres muligheder for selvstændighed, alle gik på, at det måtte være et absolut krav til en folkeafstemning om landstyreets forslag, at der skulle være et betydeligt flertal, der stemte for, for at den skulle være gyldig. Dette blev sagt både af danske, canadiske og islandske eksperter på området. Lad det være sagt, at enhver ændring og udvikling af samarbejdsformer inden for rigsfællesskabet ud fra et juridisk synspunkt er besværlig og kompleks, mens en klokkeklar udmelding af rigsfællesskabet juridisk er meget enkel og ukompliceret. Men livet har jo lært os, at det ikke altid er de lette løsninger, der er de bedste.

Den kritik, vores forslag hidtil har mødt, har mest gået på, hvad der kan lade sig gøre ud fra gældende statsret og gældende sædvaner. Men her kan det være fornuftigt at se tilbage på hjemmestyreløvens tilbliv-

else i 1948. Da var det en styreform, som man ikke kendte noget andet sted i verden, og som siden har været et forbillede for mange andre lignende ordninger.

Almindelige kritikpunkter har været, at Færøerne ikke kan være et selvstændigt og ligestillet land med Danmark inden for rigsfællesskabet, da dette betyder, at Danmarks status som enhedsstat opføres. Det er da meget muligt, at det sker, men det bør for mig at se ikke være en forhindring.

Desuden er det ikke en helt ukendt teori og påstand i moderne dansk jura, at Danmark med de to hjemmestyreordninger efter henholdsvis 20 og 50 års virke er gået fra at være en enhedsstat til at være en tredelt stat.

Et andet kritikpunkt har været, at man ikke kan tilægge Lagtinget status som øverste myndighed, da dette er i konflikt med den danske grundlov. Men uanset hvad man diskuterer med af kritikpunkter, så bygger de alle sammen på den bestående statsret og den bestående jura. Men statsret og jura er ikke permanente konstanter.

Den dansk-islandske forbundslov fra 1918 siger i sin første paragraf, at Danmark og Island er frie og suveræne stater, mens resten af loven faktisk modsiger den første paragraf, da den henviser til, hvor afhængig Island var af Danmark. Den daværende danske statsminister - jeg tror, det var Zahle - sagde ved behandlingen af loven i Folketinget, at suveræniteten med denne lov havde fået en ny definition; at det, der politisk var aftalt og vedtaget, var det, der var gældende.

For at gå ind i en diskussion som denne er det nødvendigt, at man tror på, hvad der politisk og moralsk kan lade sig gøre; at man tror på, at det er politikerne og de politiske afgørelser, der danter grundlag for definitionen af den nye jura og den nye statsret.

Personlig tror jeg, at hvis færøske og danske myndigheder er indstillet på at finde en løsning, så eksisterer den den dag, beslutningen er truffet, selv om den i dag er ukendt.